

รำพึงวันฝนตก

DCID LIBRARY

0000007482

ด 808.88

ม:ด

ว 5465

ม.1

หนังสือส่งเสริมการอ่าน

ชุดพระพุทธศาสนาและจริยธรรม

ระดับมัธยมศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์แจกครั้งที่ ๑ จำนวน ๘,๐๐๐ เล่ม

พ.ศ. ๒๕๒๓

ผู้จัดพิมพ์ กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ที่ องค์การค้ำของคุรุสภา

ISBN 974-10-0144-4

หนังสือส่งเสริมการอ่าน ชุดพระพุทธศาสนาและจริยธรรม

ระดับมัธยมศึกษา

เรื่อง

รำพึงวันฝนตก

กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ
เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน

ด้วยกรมวิชาการได้จัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่าน ชุดพระพุทธรศาสนา
และจริยธรรม เรื่อง รำพึงวันฝนตก สำหรับระดับมัธยมศึกษา ชั้น กระทรวง-
ศึกษาธิการได้พิจารณาแล้ว อนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ ๒๔ สิงหาคม ๒๕๒๗

(นายบรรจง ชูสกุลชาติ)

รองปลัดกระทรวง ปฏิบัติราชการแทน

ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

เลขทะเบียน.....
เลขหมู่
วันที่

วันที่.....
เลขทะเบียน.....
ยกริยหนังสือ.....

คำนำ

พระพุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติไทยมาช้านาน ช่วยเหลือ
สังคมไทยอยู่ได้อย่างสันติสุข ช่วยสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรม ตลอดจน
วัฒนธรรมไทยมาตลอด กระทรวงศึกษาธิการได้ตระหนักถึงความสำคัญของ
พระพุทธศาสนา และเห็นควรส่งเสริมให้นักเรียนตลอดจนเยาวชนได้ยึดมั่น
ปฏิบัติตามหลักธรรมโดยสม่ำเสมอ จึงได้มอบหมายให้กรมวิชาการจัดทำ
หนังสือเสริมประสบการณ์ขึ้น ในการจัดทำหนังสือดังกล่าว กรมวิชาการ
ได้ขออนุมัติกระทรวงศึกษาธิการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำหนังสือส่งเสริม
การอ่าน หนังสืออ่านเพิ่มเติมและหนังสืออุทิศ เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา
และจริยธรรม ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาชั้นคณะหนึ่ง ดังรายชื่อ
ท้ายหนังสือนี้

คณะกรรมการ ฯ ได้พิจารณาเห็นว่า เรื่อง ธรรมชาติและชีวิต ของ
นายวศิน อินทสระ ซึ่งเคยพิมพ์ในหนังสือสายธารที่เปลี่ยนทาง เป็นเรื่องที่
ส่งเสริมให้ผู้่านรู้จักพินิจพิจารณาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว มองเห็น
แง่คิด คติธรรมในการครองตนเป็นคนดี ของสังคมและประเทศชาติ อีกทั้ง
สำนวนในการพรรณนาความไพเราะ ชาบซึ้ง มีคุณค่าที่นักเรียนควรจะได้
อ่าน จึงได้ขออนุญาตนำมาจัดพิมพ์เป็นหนังสือส่งเสริมการอ่าน ชุดพระพุทธ-
ศาสนาและจริยธรรมระดับมัธยมศึกษา และเพิ่มกิจกรรมท้ายบท พร้อมทั้ง
เปลี่ยนชื่อเรื่องเป็น ราพิงวันฝนตก เพื่อให้เหมาะสมและน่าสนใจใคร่อ่านยิ่งขึ้น

กรมวิชาการขอขอบคุณผู้เขียน คณะกรรมการ ฯ และผู้มีส่วนเกี่ยว-
ข้องให้หนังสือนี้สำเร็จลงด้วยดีไว้ ณ โอกาสนี้

วันที่ ๑๖ มี.ค. ๒๕๔๔
เลขทะเบียน ๙ ๐๕๗๖๓.๑
เลขเรียกหนังสือ ๙ ๘๐๘.๘๘

๙ ๕๔๖

๓ ๖
๓
(นายสุรเดช วิเศษสุรการ)
อธิบดีกรมวิชาการ

๒๑ สิงหาคม ๒๕๒๗

รำพึงวันฝนตก

ฝนพรำตั้งแต่เมื่อวานเย็น จนกระทั่งเช้านี้ก็ยังไม่หยุด ใครจะบ่น
อย่างไรฝนนั้นก็หาฟังไม่ มันคงตกเรื่อยไป หน้าที่ฤดูฝน มันทำหน้าที่ของมัน
แล้วโดยชอบ หากฤดูฝนฝนไม่ตกสิ น้ำประหลาด มันอยู่ห่างดิน แต่มีที่ทำ
รักดิน รักน้ำ รักพฤษภาลดาวัลย์เสียเหลือเกิน อาจเป็นเพราะมันขึ้นไปจากน้ำ
กระมัง

ทำนองเดียวกันนี้ มนุษย์ย่อมมีหน้าที่อย่างใดอย่างหนึ่งจึงควรทำหน้าที่
ของตนให้สมบูรณ์ที่สุด ตามกำลังสามารถ มนุษย์ที่ทำหน้าที่ ใครเล่าจะตำหนิ
หากถูกตำหนิก็พึงเฉยเสียเหมือนฝน

๑. ฝน

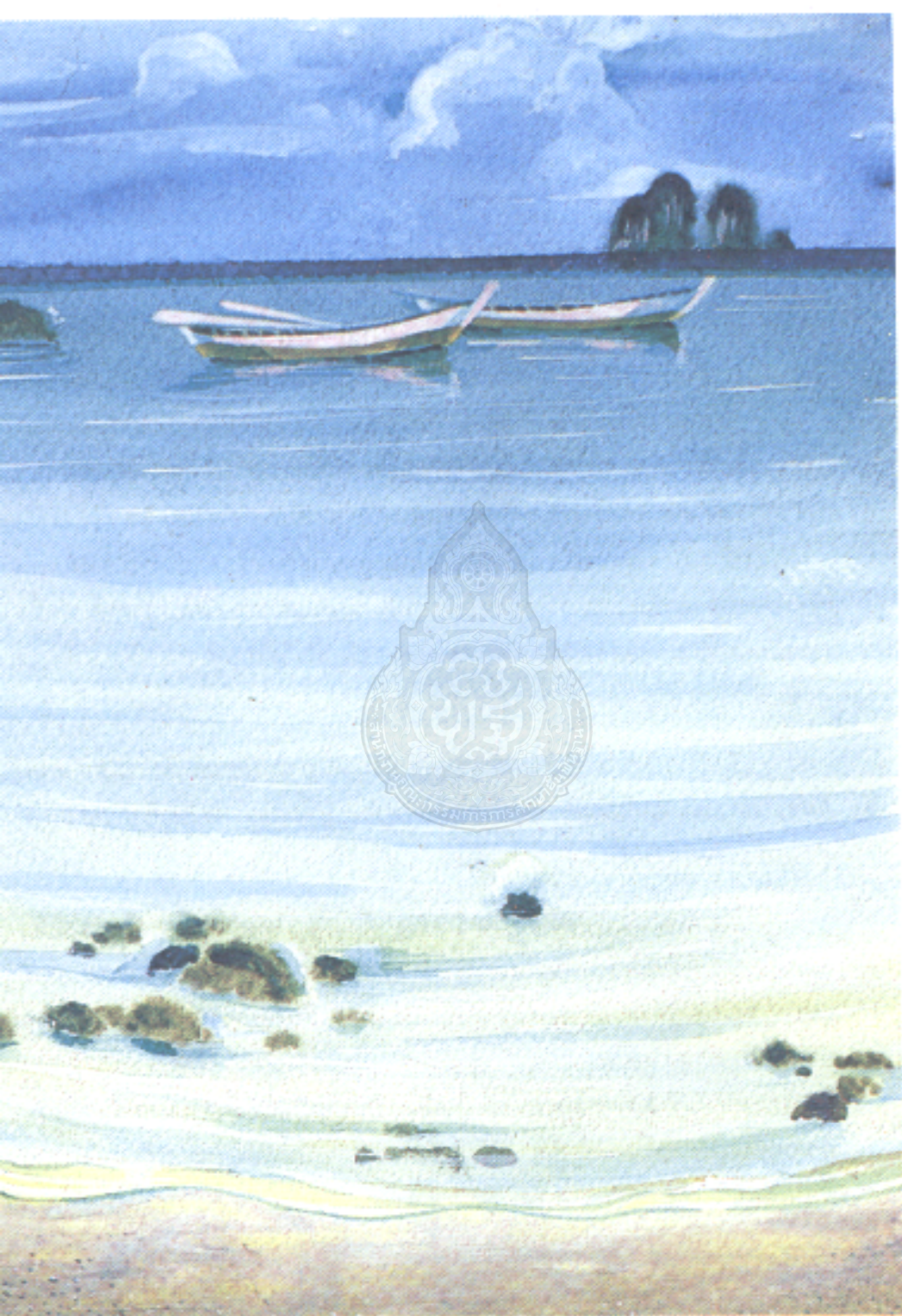
อนึ่งฝนนั้นไปจากน้ำทะเล ห้วย หนอง คลอง บึง มันไม่เคยล้น เมื่อถึงกาลอันควรมันจะกลับมามาเหยี่ยมถิ่นเดิมของมัน ฉันใด

มนุษย์ที่ดีก็ฉันนั้น ย่อมไม่ล้นถิ่นกำเนิดตน แม้จะจากไปอยู่ห่างด้วยความจำเป็นบางอย่างหรือเพื่อศึกษา ประกอบอาชีพ เพื่อกลั่นกรອງให้สะอาดบริสุทธิ์ เมื่อถึงเวลาย่อมหาโอกาสทำประโยชน์แก่ถิ่น ให้ความชุ่มเย็นแก่ญาติ

น้ำทะเลเค็ม เมื่อแสงแดดแผดเผาให้ความร้อนกลายเป็นไอรวมตัวกันเป็นเมฆ แต่คราวตกลงมาจิตสนิท ควรดื่ม รับขึ้นไปเป็นน้ำเค็ม ส่งคืนลงมาเป็นน้ำจืด

ผู้มีปัญญา นำธรรมชาตินี้มาเปรียบ แล้วย่อมปลงใจว่า แม้จะได้รับสิ่งไม่ดีจากคนอื่นก็จะตอบแทนให้ด้วยความดีเสมอ ดันไม้มายังให้ร่มเงาแก่ผู้ถือขวานเพื่อโค่นตน จันทน์มิได้เว้นกลิ่นหอม ไม่ว่าตกไปอยู่ในมือของโจรหรือของพระผู้ทรงศีล

ทำนองเดียวกับบัณฑิต ไม่ว่าตกไปอยู่แหล่งใด ย่อมไม่เว้นการประพฤติธรรม อวยความสุขแก่ผู้อื่น

๒. ถนน

เพราะฝนตกพรำ ประกอบด้วยเป็นเช้าวันอาทิตย์ ข้าพเจ้ายืนทอดกอดอกมองผ่านหน้าต่างกระจกออกไปยังถนน รถยนต์และสามล้อเครื่องวิ่งขวักไขว่ มนุษย์เราช่างมีธุรกิจมากเสียจริง หากเวลาหยุดหย่อนผ่อนพักได้น้อย

ถนนสายนั้นยาวเหยียด จากใต้ไปเหนือ แม้จะมีรถยนต์ทั้งเล็กและใหญ่บดขยี้ไปมาอยู่ชั่ววัน แต่มันมิได้แสดงอาการหวั่นไหวสั่นสะเทือนแต่ประการใด คงนอนสงบนิ่ง ดูท่าทางมันบึกบึนแข็งแกร่งเสียจริง

ข้าพเจ้าหวนระลึกถึงสมัยเมื่อถนนสายนี้เริ่มสร้าง คนงานเริ่มถมดินนำรถมาบด เอาหินและทรายมาเกลี่ย เอาปูน หิน และทราย ผสมน้ำเทคอนกรีตกว่ามันจะแข็งแรงอย่างที่ข้าพเจ้าเห็นอยู่เวลานี้ มันได้ผ่านกรรมวิธีมากมายอาศัยน้ำเป็นเครื่องยึดเกาะปูนและทราย

ในตัวมนุษย์และหมู่มนุษย์ก็เช่นกัน หากต้องการเป็นคนดี มีความหนักแน่นมั่นคง ก็ควรจะเริ่มต้นด้วยการแก้ไขข้อบกพร่อง ปลูกพื้นฐานอาศัยให้เรียบ แล้วเสริมด้วยคุณธรรมที่ควรเสริม

โดยเฉพาะมนุษย์ที่อยู่กันเป็นหมู่ ต้องการให้คณะมั่นคงจึงต้องมีสิ่งยึดเหนี่ยว มีความกลมเกลียวกัน หากแตกแยกหมู่ก็จะพังเหมือนถนน กาลและการณ์ใด รู้สีกว่ามึนงงราว จงรีบประสานเสียโดยพลัน บัณฑิตแตกกันยาก ประสานง่าย

ความเห็นแก่ตัวและขาดน้ำใจนั้น เป็นบ่อเกิดแห่งความแตกร้าง ส่วนความเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมร่วมกันและความมีน้ำใจเป็นบ่อเกิดแห่งความกลมเกลียว

๓. สนคู่ลม

ข้าพเจ้าเพิกสายตาจากถนน มองสูงขึ้นไป และทอดยาวไปเบื้องหน้า
ต้นสน ๔ ต้นสง่าสงบบ้างเพราะไม่มีลม เมื่อพายุจัด ข้าพเจ้าเคยมองเห็นกิ่งสน
ไกวแกว่ง ส่งเสียงหวีดหวิว เราเรียกกันว่า “สนคู่ลม”

ข้าพเจ้าระลึกถึงเพลงของรวงทอง “ดูสนฉณใจเหตุไฉนไปไม่ไถ่...”
คำตอบก็คือ “เมื่อลมพัดโอนอ่อนโยนตามสายลม”

มนุษย์ควรประพาศตนเช่นสนนั้น มีการยืดหยุ่นได้เมื่อจำเป็น ลมแรงนักก็
ถูกลมเสีย แต่ไม่ถึงกับนอนราบ ถ้าเป็นพันธุ์ไม้เล็กต้นสูง จากดินเพียง ๑ คืบ ๒ คืบ
ก็ล้มราบลงกับดินได้ เมื่อลมหายค่อยฟื้นลำต้นขึ้นใหม่

เป็นผู้ใหญ่แล้ว อย่าแสดงอาการกลัวจนลนลานให้ใครเห็น ทำให้
เสียบุคลิกและขาดความไว้วางใจ แม้จะมีภัยมาก็มีกำลังใจต่อสู้ แต่ทำด้วย
ความฉลาด ควรผ่อนปรนยืดหยุ่นได้เพียงใดก็ทำ

“แข็งนัก มักโค่น อ่อนนัก มักถูกเหยียบ”

๔. เจดีย์สูง

ถัดจากหมู่สนไปเพียงเล็กน้อย เจดีย์สูงสง่าเสียดยอดขึ้นโดดเดี่ยว
เจดีย์นั้น มักมีคุณลักษณะอยู่ ๓ ประการ คือ สูง ใหญ่ ขลัง เป็นที่เคารพบูชา
ของปวงพุทธศาสนิก

เราจะสร้างชีวิตให้เป็นเช่นเจดีย์มิได้หรือ คือให้สูงด้วยอิสริยยศความ
เป็นใหญ่ในจิตใจตน สามารถบังคับใจเอาชนะใจตนได้ ให้ใหญ่ด้วยบรืวารยศ
ความมีบรืวารดี เพราะความมีน้ำใจของเรา ให้ขลังด้วยเกียรติยศ ความเป็น
ผู้มีเกียรติคุณพุ่งไปว่าเป็นคนดี
มีประโยชน์ควรเคารพสักการะ

๕. น้ำย้อมไหลลงที่ลุ่ม

ฝนยังไม่หาย น้ำเจิ่งนองทั้งสองข้างถนนที่เทลาดลงจากใจกลางอันมีลักษณะเช่น... น้ำย้อมไหลลงสู่ที่ลุ่มเสมอ ทำนองเดียวกัน ทรัพย์สินย้อมหลังไหลไปสู่ผู้มีความเพียร ประกอบการงานเหมาะสมแก่กาลสมัย เกียรติยศย้อมหลังดันไปสู่ผู้ประกอบการดี ทักษิณาทานย้อมมีผลไพบุลย์เมื่อมอบให้แก่ผู้มีศีลดี มีธรรมงาม ความสุขใจย้อมไปขังรวมอยู่ที่บุคคลผู้ประพฤดิธรรมมีใจสะอาด

แต่ ดูเถิด น้ำริมถนนนั้น ดูไม่เป็นที่ปรารถนาของผู้สัญจรเสียเลย
เขาต้องถอดรองเท้าหิ้ว ปากบ่นขมขมขมิบ สีหน้าและสายตาแสดงความ
ไม่พอใจต่อน้ำนั้น ทำไมหรือ เพราะมันไปขังเงินทองอยู่ในที่อื่นไม่ควรอยู่
คนทั้งหลายไม่ต้องการมัน

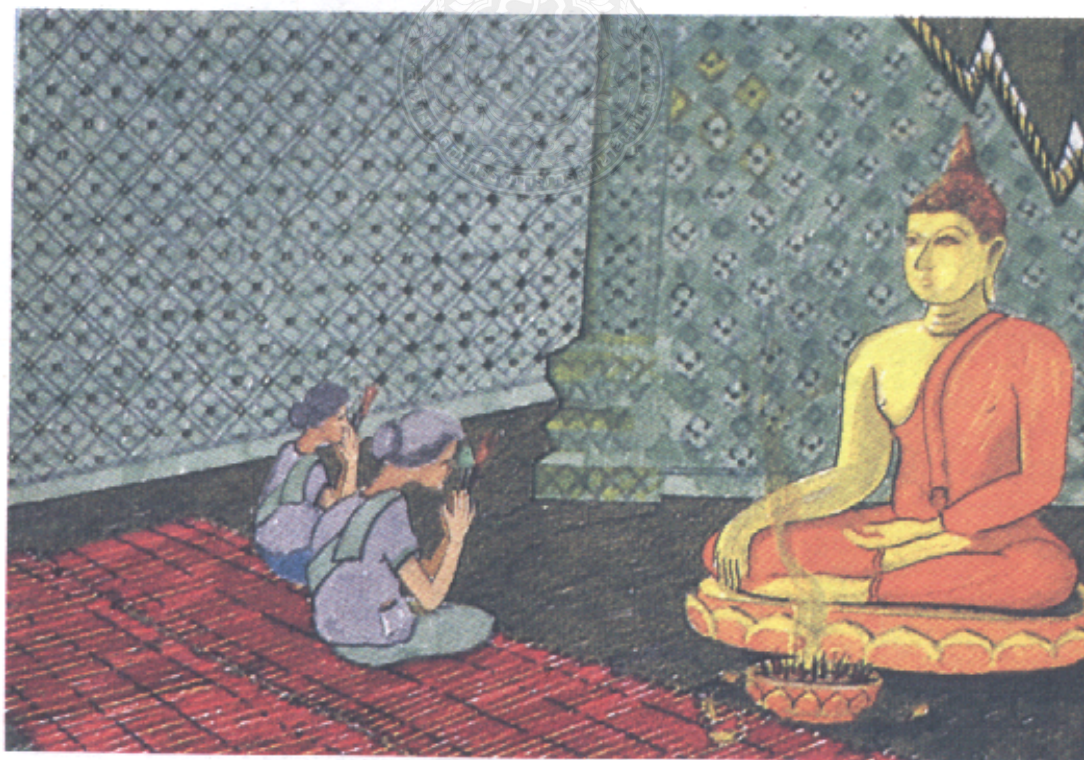
มองดูแล้ว ทำให้เกิดทรรศนะชีวิต... ธรรมชาติและชีวิตช่างละม้าย
คล้ายคลึงกันเสียจริง ค่าของมนุษย์ย่อมถีบตัวขึ้นสูง เมื่ออยู่ในที่อันเหมาะสมแก่
ความต้องการของสังคม ใครเล่าจะชอบใส่เสื้อหนาวในหน้าร้อน เพชรที่ส่อง
แสงแวววาว หากอยู่ในคอกสุกร รังแต่จะถูกเหยียบย่ำ มณีเจียรระโนอยู่ใน
มือถึง มันก็จะรู้คุณค่า มีแต่จะปาให้แตกร้าง

๖. ศิลในหมู่วร

พระธรรมในเรื่องปฏิรูปเทวสวส การอยู่ในที่อันเหมาะสม มีความสำคัญล้ำเลิศ กาละ และเทศะ รวมทั้งโอกาสเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จในชีวิต ใครจะกล้าเถียงเรื่องนี้

สิ่งเดียวกัน มีคุณลักษณะอย่างเดียวกัน แต่เมื่ออยู่ต่างที่คุณค่าย่อมต่างกัน สมณะผู้ทรงศีล ย่อมได้รับการเคารพบูชา เมื่ออยู่ท่ามกลางพุทธศาสนิกผู้เป็นบัณฑิต แต่เมื่ออยู่ในหมู่วร จะได้รับการข่มขี่ รังเกียจ เพราะพวกโจรเห็นความมีศีลเป็นสิ่งอันพึงหัวเราะเยาะ พวกเขาหากินโดยการแย่งชิง

ไม่น่าเสียดายหรือ หากสาวงาม สมบูรณ์ด้วยนาวิลักษณะอันพึงเป็น
มารดาของบุตรผู้จะเป็นทิสัมบัติได้ แต่เธอไปตกอยู่ในความคุ้มครองของชั้นที่
ความงามและความดีของเธอ นั้นจะมีประโยชน์อันใด

สิ่งมีค่า จะต้องอยู่ในที่ที่คนรู้จักคุณค่า

๗. ชากสุนัข

น้ำลดลงแล้ว ชากสุนัขตัวหนึ่งนอนพองอืดอยู่ริมถนน มันคงถูกรถทับตายเพราะกระโหลกของมันแตก แผลงวันต่อมึง คนเดินผ่านไปมาต่างก็เอาผ้าปิดจมูก หรือสับัดหน้าเดินเลี่ยงไป อาการนั้นบอกว่ารังเกียจเต็มประดา

กลิ่นเหม็นจากชากสุนัขกระจายไปทั่วทิศ ดูเถิด ของเน่าแม้จะตั้งอยู่ที่เดียวแต่กลิ่นเหม็นย่อมคลุ้งไปโดยรอบฉันใด คนชั่วก็ฉันนั้น แม้จะอยู่ที่เดียวแต่ชื่อเสียง ย่อมคลุ้งไปทุกทิศ และคลุ้งไปไกลกว่าชากสุนัขนั้นอีก คนชั่วย่อมก่อความเดือดร้อนแก่คนโดยรอบ เมื่อเป็นเช่นนี้ เขาจะอ้างได้อย่างไรว่า “เขาชั่วก็ส่วนตัวเขา คนอื่นไม่เกี่ยว” ผลแห่งความชั่วที่เขาทำนั้น ย่อมกระทบกระเทือนถึงผู้อื่นเสมอ

ยหนึ่ง แผลในกาย แม้จะมีเพียงแห่งเดียว แต่อาจก่อความร้าวระบบ
แก่ร่างกายทั้งหมดจนถึงเป็นไข้สูงได้ คนชั่วเพียงคนเดียวอาจนำความเสื่อมเสีย
มาให้แก่หมู่ หรือชาติได้

จงดูเถิดน้ำในสระที่ใส มีบัวงาม ชูดอกสง่า แต่มีซากแมงตายลอยอยู่
ใครเล่าเห็นแล้วจักไม่เอียน ใครจะพอใจดื่กน้ำนั้นไปบริโภค

กลีบกุหลาบและมะลิลอยอยู่ในน้ำ ทำให้น้ำหอมไปด้วยได้ คนดีย่อม
ประดับหมู่ให้งาม เป็นเกียรติแก่คณะในการรับคนเช่นนั้นไว้

๘. ก้านดอกไม้

ลมโชยเฉื่อย บรรยากาศแจ่มใส ดอก ใบ และกิ่งของไม้ต้นนั้นไหว น้อย ๆ มันอยู่ริมถนน ยืนท้าแดด กรำฝน เสมือนจะทำหายความร้อนและหนาว พร้อมกับพยักหน้าเรียกมนุษย์ทั้งหลายให้มาพึ่งร่มเงา ดอกและใบของมันนั้นเป็นเครื่องประดับมันให้ดูสวยและสดชื่นตา หากปราศจากกิ่งเสียแล้ว ดอกและใบจะไหวเล่นลมอยู่ได้ละหรือ

ระลึกถึงวาตะของท่านมหากวี กาลิหาสแห่งอินเดีย ท่านกล่าวว่า “ความหวังเปรียบเหมือนก้านที่เชื่อมดอกไม้ไว้กับต้น ถ้าก้านหักไป ดอกไม้ต้องหลุดออกจากต้นทันทีฉับใด ความหวังเชื่อมบุคคลไว้กับชีวิต หากความหวังนั้นหมดสิ้นไป บุคคลย่อมสิ้นอาลัยในชีวิต”

คนป่วยย่อมหวังอยู่เสมอว่า วันหนึ่งจะหาย คนจนหวังเหมือนกันว่า วันหนึ่งข้างหน้าจะรวย คนมีทุกข์หวังความสุข ฯลฯ ความหวังนอกจากจะเชื่อมบุคคลไว้กับชีวิตเหมือนก้านเชื่อมดอกไม้ไว้กับต้นแล้ว ยังมีส่วนส่งเสริมกำลังใจบุคคลให้เข้มแข็ง อดทน รักรักษาความก้าวหน้าปราศจากความเหนื่อยหน่าย อันเป็นมหาภัยของชีวิต

๘. หินลับมีด

อากาศแจ่มใสมากขึ้น ข้าพเจ้าจึงลงจากบ้านไปเดินเล่น นึกว่าสัก ๓๐ นาทีจะกลับมา เดินไปได้หน่อยหนึ่ง เห็นชายชรากำลังเลือกหินลับมีด เรา ยืนดูอยู่ห่าง ๆ เห็นเขาเลือกก้อนนั้นก้อนนี้ มีดเขาก็มีหลายเล่มและหลายขนาด คงจะหลายคุณภาพด้วย

เมื่อเลือกได้เป็นที่พอใจแล้ว เขาก็ลงมือลับจนรู้สึกว่าคุณเป็นที่ยพอใจ เมื่อเปลี่ยนมีดเล่มใหม่เขาก็เปลี่ยนหินด้วย เราจึงเดินเข้าไปถามว่าทำไมจึงต้อง เปลี่ยนหินทุกครั้งที่เปลี่ยนมีด

“หินอย่างเดียวลับมีดทุกอย่างไม่ได้ดอกคุณ” ชายชราผู้นั้นตอบ
เงยหน้ามองเรานิดหนึ่ง แล้วก้มลงลับมีดต่อไป พลางพูดต่อว่า “หินหยาบนั้น
ใช้ลับมีดอย่างนี้” พร้อมชูมีดให้ดู “ส่วนหินละเอียดใช้ลับมีดที่คมละเอียดเช่น
มีดโกน ถ้าเอามีดหยาบไปลับกับหินละเอียดหินก็เสีย ถ้าเอามีดละเอียดไปลับ
หินหยาบ มีดก็เสีย”

เราขอบใจชายชราผู้นั้นแล้วจากไป ใจก็ระลึกถึงเรื่องหินกับมีด แล้ว
ทำให้คิดไปถึงเรื่องคน... ผู้ฝึกกับผู้รับการฝึกก็น่าจะเป็นทำนองเดียวกับหิน
และมีดนั้น คนบางคนมีอัธยาศัยหยาบ เมื่อฝึกก็ต้องใช้วิธีรุนแรง บางคนมีอัธยาศัย
ละเอียด เมื่อจะฝึก ผู้ฝึกต้องใช้วิธีละมุนละม่อม หากฝึกอย่างรุนแรงก็จะเสีย
เหมือนเอามีดคมละเอียดไปลับกับหินหยาบ แทนที่มีดจะคม มันจะกลับเสีย
ส่วนคนอัธยาศัยหยาบนั้น หากฝึกอย่างละมุนละม่อมก็เหมือนเอามีดคมหยาบ
ไปลับหินละเอียด หินเสีย หินกับมีดต้องมีความสมส่วนกันฉันใด การฝึกคนก็
ฉันนั้น ผู้ฝึก ผู้รับการฝึก และวิธีฝึกก็ต้องเหมาะสมกันจึงจะได้ผล

พระบรมศาสดา ผู้ได้พระนามว่า “เป็นยอดแห่งผู้ฝึกคน” ก็ยังต้อง
ทรงใช้วิธีรุนแรงบ้าง วิธีละมุนละม่อมบ้าง แล้วแต่กรณี เปรียบอีกอย่างหนึ่ง
เหมือนเหล็กที่แข็งมากต้องใช้ไฟแรง เหล็กที่อ่อนลงแล้ว ใช้ไฟแรงนักก็จะ
เหลว จึงควรใช้ไฟแต่พอดี หากเหล็กอ่อนมากก็ใช้ไฟให้อ่อนลง

๑๐. คนเลื่อยไม้

เดินผ่านตรงที่ชายชรานั่งหลับมิดไปไม่นานนัก เห็นต้นไม้ต้นหนึ่งล้มอยู่ คงจะเป็นเพราะฝนตกหนักและพายุแรงเมื่อคืนนี้ ชายร่างกายกำยำสองคน กำลังตัดกิ่งที่รุงรังนั้นออกแล้วใช้ขวานตากเปลือกและส่วนที่เป็นปุ่ม ๆ ออก เราขอบยืมดูคนทำงาน จึงยืนดูต่อไป เมื่อเขาตากเกลี้ยงเกลापอควรแล้ว จึงนำเลื่อยมาเลื่อยออกเป็นท่อน ๆ ๓ ท่อน แล้วเลื่อยผ่ากลางเป็นสองซีก เรา ยืนดูอยู่นานพอควร จึงถามขึ้นว่า

“จะเอาไม้นี้ไปทำอะไร ”

“เอาไปซ่อมพื้นบ้าน” เขาตอบ เงยหน้ามองดูเราหน่อยหนึ่งแล้วคง เลื่อยต่อไป

“ก่อนจะทำพื้นบ้านได้ต้องทำอะไรบ้างครับ” เราถาม

“ก็อย่างที่คุณเห็นนี่แหละครับ” เขาตอบ “หากไม้ทั้งต้นก็ต้องหักก้าน รานกิ่งเสียก่อนแล้วเอาขวานตากเอาเปลือกออก ตากให้เรียบแล้วเลื่อย ออกเป็นแผ่น ๆ ไสกบให้เรียบแล้วนำไปตากให้แห้ง ไสกบอีกครั้งหนึ่งแล้ว นำไปปูพื้น หากจะให้มันก็ลงเซลแล็กเสียก่อน”

เราขอบใจช่างไม้ที่ช่วยอธิบาย แล้วเดินต่อไป ใจก็ระลึกถึงคนเรา ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับไม้ คือคนที่มีอริยาศยหายาบเกะกะระราน พื้นเพ ทางจิตใจยังหายาบอยู่ก็ต้องขัดเกลากันไปก่อน ต้องผ่านกรรมวิธีมากมาย จนกว่าจะมีอริยาศยเรียบควรแก่การสอนธรรมเบื้องต้นได้ หากเอาเซลแล็ก มาลงไม้ทั้งต้นย่อมไร้ผลฉันใด บุคคลที่ควรรับธรรมอันละเอียดประณีต ก็ต้อง ปรับพื้นอริยาศยให้พอรับธรรมนั้น ได้เสียก่อนฉันนั้น

๑๑. สอนธรรมอันลุ่มลึก

พระพุทธองค์เมื่อจะทรงแสดงธรรมระดับสูง ก็ต้องทรงตรวจดูอริยาไยของผู้รับธรรมนั้นก่อนว่า ฟันใจของเขากับธรรมระดับนั้นพอจะไปกันได้หรือไม่ จึงปรากฏในคัมภีร์เสมอว่าก่อนจะทรงแสดงอริยสัจมักทรงต้องปรับระดับจิตใจของผู้ฟังด้วยอนุပ္พพิกธาเสียก่อนแล้วทรงแสดงอริยสัจในภายหลัง

แม้ภิกษุปัญจวัคคีย์ ซึ่งเป็นนักพรตอยู่ก่อนแล้ว มีอริยาไยประณีตพอควรอยู่แล้ว ก็ยังต้องทรงเทศนาโปรดด้วยพระธรรมเทศนาเบ็ดเตล็ดอยู่หลายวัน จึงทรงแสดงธรรมขั้นสูงคือ อนัตตลักขณสูตรว่าด้วยเรื่องอนัตตา

บางคราวทรงรอคอยให้อินทรีย์ของคนบางคนแก่กล้าเสียก่อน แล้วจึงทรงแสดงธรรมให้เหมาะสมแก่อินทรีย์นั้น เช่น ทรงรอคอยอินทรีย์ของพระวักกลี ผู้หลงใหลในพระรูปกายของพระองค์ อินทรีย์เป็นสิ่งสำคัญมากในการเข้าใจอะไรสักอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเข้าใจธรรม สิ่งที่ยาก ธรรมที่สุขุมลุ่มลึก ผู้มีอินทรีย์อ่อนย่อมไม่อาจเข้าใจได้ จะอธิบายสักเพียงใดก็ตาม ผู้สอนธรรมต้องไม่ใจร้อน รอได้ คอยได้ สักวันหนึ่งเมื่ออินทรีย์เขาแก่กล้าขึ้น เขาย่อมเข้าใจได้เอง เมื่อรู้ว่าเขาไม่เข้าใจก็ไม่ควรอธิบายธรรมนั้นซ้ำซากเกินไป เพราะถึงอย่างไรก็ทำให้เขาเข้าใจไม่ได้ เพราะอินทรีย์ของเขายังไม่แก่กล้าพอ หน้าที่ของเราคือการประคับประคองเขา ให้ศึกษาธรรมอันเป็นบวรวิารของธรรมอันลุ่มลึกนั้น ในที่สุดเขาก็จะเข้าใจได้

อุปมาเหมือนสตรีมีครรภ์ เมื่อครรภ์แก่เต็มที่แล้ว การคลอดบุตรย่อมจะต้องมีอย่างแน่นอน หากครรภ์ยังไม่แก่คือเพียงเดือนเดียว สองเดือน จะพยายามอ่อนนวลหรือทำโดยวิธีใดวิธีหนึ่งก็ไม่อาจคลอดบุตรโดยถูกต้องสมบูรณ์ได้ เรื่องข้าวและการมีผลของต้นไม้ก็ทำนองเดียวกัน

นี่คือตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า อินทรีย์ของคนมีความสำคัญเพียงใด

บุคคลย่อมสามารถรับรู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งตามกำลังสติปัญญาของตนเหมือนเด็กรับประทานอาหารได้ตามขนาดปากและวัยของตน

สรุปว่า พื้นที่ควรลงชลเสกต้องเป็นพื้นเรียบฉันใด จิตใจที่ควรแก่ธรรมชั้นสูงต้องเป็นจิตใจที่ประณีตพอควรแล้วฉันนั้น

๑๒. น้ำเซาะดิน

เดินต่อไปอีกไม่ไกลนัก เราเห็นน้ำกำลังไหลเซาะดิน ยืนดูอยู่ครู่หนึ่ง
นึกได้ว่าดินตรงนี้เป็นก้อนดินแข็งอยู่เมื่อ ๒ - ๓ วันก่อน เมื่อคืนนี้ฝนตกหนัก
น้ำฝนบ้าง น้ำที่ไหลมาจากที่สูงบ้างเซาะดินนั้น ผสมกับดินนั้นจนดินเหลว
ไปหมด เป็นดินโคลน

ดินเป็นของแข็ง น้ำเป็นของอ่อน สิ่งแข็งมักพ่ายแพ้แก่สิ่งอ่อนเสมอ
อย่าว่าเพียงแค่นี้เลย หินที่แข็งจนใคร ๆ เมื่อพูดถึงความแข็งของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
มักพูดว่า “แข็งเหมือนหิน” นั้น น้ำก็ยังสามารรถทำให้กลมเกลี้ยงได้

ความอ่อนโยน ความสุภาพ ความอ่อนน้อม ย่อมชนะใจคนได้เสมอ เด็กที่ผู้ใหญ่รักก็เพราะความอ่อนโยน อ่อนหวานของเขา มารดาบิดาจึงยอม เหน็ดเหนื่อย ยอมเสียสละ และทำให้ทุกอย่างเพื่อความสุขของลูก ลูกเอาชนะใจ ของมารดาบิดาได้ก็เพราะความรู้จักเคารพอ่อนน้อม อ่อนโยน และอ่อนหวาน สตรีที่เอาชนะใจชายได้ก็ด้วยคุณสมบัติคือ ความสุภาพอ่อนน้อมเหมือนกัน สิ่งใดที่ออกไปจากตัวเรามากก็ต้องกลับคืนมาหาเราเสมอ เราอ่อนน้อมต่อผู้อื่น เขาก็ยอมอ่อนน้อมต่อเรา เราแข็งกระด้างต่อผู้อื่น เขาก็ยอมแข็งกระด้างต่อเรา

ไม่เพียงแต่ผู้น้อยจะต้องอ่อนโยนต่อผู้ใหญ่เพียงฝ่ายเดียวเท่านั้น ผู้ใหญ่ ก็ต้องอ่อนโยนต่อผู้น้อยเหมือนกัน ผู้น้อยจึงจะรักใคร่มีความสนิทใจ

หินแข็ง แผ่น้ำ

เหล็กแข็ง ไฟไฟ

ไฟร้อน แผ่น้ำเย็น (ต้องจำนวนเท่า ๆ กัน ไม่ใช่ใช้น้ำน้อยกว่ามาก)

ความสุภาพอ่อนน้อมเป็นมงคลแก่บุคคลผู้ประพฤติ เป็นเสน่ห์ดึงดูดให้คนอื่น รักใคร่เคารพนับถือ ส่วนความแข็งกระด้างนั้นเป็นเสนียด

๑๓. ยอดมะขามอ่อน

เราหมุนตัวกลับเพราะเห็นสายแล้ว เกรงไปทำงานไม่ทัน เดินผ่านต้นมะขามใหญ่ เด็กหลายคนกำลังป็นปายอยู่ที่กิ่ง แหงนหน้าขึ้นไปดู พวกเขา กำลังเก็บยอดมะขาม ยอดมะขามนั้นเคี้ยวกินเล่นก็อร่อย เอาไปแกงกับปลาหรือกุ้งก็ได้ อร่อยดี มีหลายยอดหล่นลงมา เราเก็บถือมายอดหนึ่งเมื่อถึงโต๊ะทำงานได้วางยอดมะขามไว้บนหนังสือเล่มหนึ่ง ตั้งปัญหาขึ้นในใจว่า ไฉนยอดมะขามจึงอ่อน ไม่เพียงแต่ยอดมะขามเท่านั้น ยอดไม้ทุกชนิดอ่อนทั้งนั้น ทำให้หวนคิดถึงคน รู้สึกว่าจะอยู่ในทำนองเดียวกัน คนชั้นยอด ๆ มักเป็นผู้อ่อนโยน อ่อนน้อม สุภาพ จึงสามารถเอาชนะใจคนอื่นได้ จึงได้รับการสนับสนุนให้เป็นใหญ่เหนือคน ไม่เป็นที่หมักใจแก่ผู้อยู่เบื้องล่าง

มองในแง่จิตวิทยา ท่านว่าคนเหล่านี้ไม่มีปมด้อย ไม่มี ความกดดัน จึงไม่ต้องระบายความเขื่องหรือความใหญ่กับใคร ส่วนคนที่ไม่ใหญ่จริง เมื่อได้รับความกดดันจึงมักมาระบายความยิ่งใหญ่กับคนที่ตำแหน่งฐานะด้อยกว่า

ธรรมชาติและชีวิตมีความละเอียดคล้ายคลึงกันอยู่อย่างนี้ มองธรรมชาติให้ดีก็จะเห็นภายในของคน และเห็นสัจธรรมไปด้วย

ถามเพื่อความเข้าใจ

คำถามข้างล่างนี้ จะเป็นสิ่งช่วยให้ทราบว่า เราอ่านหนังสือเล่มนี้แล้ว เข้าใจความหมายของข้อความแต่ละตอนแจ่มแจ้ง ดีหรือไม่ การพยายามหาคำตอบเป็นการฝึก ความสามารถในการอ่าน และเป็นการบริหารสมองของเราอย่างดี

๑) มนุษย์เรา เมื่อรู้สึกว่าได้ทำหน้าที่ของตนสมบูรณ์ที่สุด แล้วอย่างธรรมชาติ เช่น ฝนตกต้องตามฤดูกาล ถ้าถูกกำหนดให้ยืนควรทำอะไรอย่างไร

๒) ฝนนั้น ได้นำน้ำไปจากทะเล ห้วย หนอง คลอง บึง เป็นต้น เมื่อถึงเวลาอันควรยอมให้น้ำแก่ทะเล คลอง เป็นต้นนั้น ผู้เขียนเปรียบเทียบความจริงตามธรรมชาติกับมนุษย์ที่ดีอย่างไร

๓) ฝนได้นำน้ำเค็มจากทะเลไป แต่พอส่งกลับคืน ส่งน้ำที่จืดสนิทมาให้ เห็นความจริงข้อนี้แล้ว ผู้เขียนชักชวนให้ผู้อ่านมีอุดมคติอย่างไร

๔) มนุษย์ที่ต้องการเป็นคนดี มีความหนักแน่นมั่นคง ควรเริ่มต้นด้วยการทำอะไร ผู้เขียนเปรียบเทียบการเริ่มต้นอย่างนั้นด้วยอะไร อนึ่ง คุณธรรมใดทำให้หมู่คณะมั่นคง และโทษใดทำให้หมู่คณะแตกร้าง

๕) ข้อความที่ว่า “แข็งนักมักโค่น อ่อนนักมักถูกเหยียบ” ผู้เขียนต้องการให้มนุษย์ประพฤติตนอย่างไร เปรียบด้วยอะไรในธรรมชาติ

๖) มนุษย์ที่ดี ควรสร้างชีวิตให้เป็นเช่น เจดีย์ คือ สูง ใหญ่ และขลัง อยากทราบว่าให้สูง ให้ใหญ่ และขลังด้วยอะไร

๗) น้ำย่อมไหลไปสู่ที่ลุ่มเสมอ ทวิทย์ เกียรติ สุขใจ ย่อมหลั่งไหลไปสู่บุคคลเช่นใด

๘) พระธรรมเรื่องปฏิรูปเทสวาสะ มีความหมายอย่างไร สำคัญอย่างไรต่อความสำเร็จ หรือความล้มเหลวแห่งชีวิต

๙) ของเหม็นแม้จะตั้งอยู่ที่เดียว แต่กลิ่นเหม็นย่อมคลุ้งไปโดยรอบ ของหอมก็ทำนองเดียวกัน ผู้เขียนเปรียบอะไรในมนุษย์กับของเหม็นและของหอม

๑๐) ความหวังมีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์อย่างไร ท่านมหากวี-กาลิทาสแห่งอินเดีย เปรียบความหวังด้วยอะไรของตนได้ ผู้เขียนเรื่องนี้ได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมไว้อย่างไรบ้าง

๑๑) “ถ้าเอามิดหยาบไปลับกับหินละเอียด หินก็เสีย ถ้าเอามิดละเอียดไปลับกับหินหยาบ มิดก็เสีย” ข้อความนี้ผู้เขียนเปรียบด้วยอะไรในหมู่มนุษย์

๑๒) บุคคลที่มีอริยาศั้ยหยาบและละเอียด ควรได้รับการสอนด้วยคำสอนที่ละเอียดและลุ่มลึกไม่เท่ากัน ให้นักเรียนแสดงความเข้าใจของตนในเรื่องนี้ พร้อมด้วยคำอุปมา (เปรียบเทียบ) และตัวอย่างที่พระพุทธเจ้าได้เคยทรงกระทำมา

๑๓) อินทรีย์ (ความพร้อม) ของคนเรามีความสัมพันธ์กับการบรรลุผลในสิ่งที่ตน หรือสังคมต้องการอย่างไร อธิบายพร้อมด้วยตัวอย่าง

๑๔) “ดินแข็ง น้ำเป็นของอ่อน น้ำเซาะดินให้ละลายได้ แข็งเป็นหิน น้ำยังทำให้กลิ้งกลิ้งได้” ข้อความเหล่านี้ ผู้เขียนต้องการสอนคุณธรรมอะไรบ้าง

สร้างคำถามขึ้นเองได้อีกมาก - เพื่อหาคำตอบข้อสงสัย

ข้อความไหนที่ชอบมาก

ในการอ่านหนังสือแต่ละเล่ม เราได้รับรู้เรื่องราว และข้อคิดเห็นที่น่าสนใจ เรื่องราวและข้อคิดเห็นบางประการ ก็ฝังอยู่ในจิตใจของเราลึกกว่าข้อความอื่น ๆ เพราะเรารู้สึกชอบ เห็นว่าใหม่แปลก สอดคล้องกับความคิดของเรา และส่งเสริมสติปัญญาของเราให้เฉียบแหลมขึ้น

มีข้อความตอนไหนบ้างในหนังสือเล่มนี้ ที่เราชอบมากที่สุด ทำไมเราจึงชอบ

หากจะให้ข้อความที่เราชอบได้เป็นประโยชน์แก่เรายืนยาว ควรบันทึกข้อความนั้นไว้ในสมุดบันทึกความจำ ซึ่งอาจใช้สมุดทำแบบฝึกหัดก็ได้

บันทึกข้อความนั้น แล้วเขียนกำกับว่า ได้ความนี้มาจากไหน หน้าอะไร ทำไมเราจึงชอบ ดังตัวอย่าง

“จันทน์มิได้เว้นกลิ่นหอม ไม่ว่าตกไปอยู่ในมือของโจรหรือของ
พระผู้ทรงศีล”

จากหนังสือ รำพึงวันฝนตก

ของวศิน อินทสระ หน้า ๒

เราชอบ เพราะผู้เขียนเข้าใจเปรียบเทียบ ข้อความนี้เป็นจริง

อย่างนี้เราก็เขียนได้

ความสามารถในการเขียน มีอยู่ในตัวเราทุกคน การอ่านหนังสือ นอกจากจะให้ความรู้ ความคิด และความรู้สึกแล้ว บางครั้งยังให้ความภูมิใจให้อยากเขียนหนังสืออีกด้วย

นึกถึงสิ่งที่ผ่านมาในชีวิตของเรา สิ่งที่เราเห็นอยู่ทุกเช้าค่ำ สิ่งเหล่านั้นมิใช่สิ่งที่น่าเบื่อหน่ายเสมอไป มันมีความหมายลึก มีข้อคิดที่น่าสนใจแฝงอยู่ ดังที่ผู้แต่งหนังสือนี้ได้มองเห็น และนำมาเขียน เราเองก็เขียนได้ น่าจะลองดูการอ่านคู่กับการเขียน ทั้งสองอย่างเป็นความเพลิดเพลินทั้งทางปัญญาและอารมณ์

คณะกรรมการจัดทำหนังสือส่งเสริมการอ่าน หนังสืออ่านเพิ่มเติม
และหนังสืออุทิศเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาและจริยธรรม ระดับ
ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

นายประโมทย์ ไชยกิจ	ประธานกรรมการ
พระเทพโสภณ (กมล โกวิท)	กรรมการที่ปรึกษา
พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตยาโณ)	กรรมการที่ปรึกษา
นางแม่นมาส ขวลิต	กรรมการที่ปรึกษา
นายสุชีพ ปุญญานุภาพ	กรรมการ
นายจำรัส ดวงธิสาร	กรรมการ
นางสุนน อมรวิวัฒน์	กรรมการ
นายเย็นใจ เลาหวณิช	กรรมการ
นายสมพร เทพสิทธิ์า	กรรมการ
นางมาลินี ฝโลประการ	กรรมการและเลขานุการ
นายสุระ ดามาพงษ์	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางสาวพรรณงาม แยมบุญเรือง	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางสาวปราณี สิ้นธุ์สะอาด	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
นางสาวอุ้มบุญ สิงห์อศวิน	กรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

ผู้เรียบเรียง

นายวศิน อินทสระ

ปกและภาพประกอบ

นายวิสุทธิ์ ชีถนอม

คณะบรรณาธิการ

นางแม่นมาส ขวลิต

นางมาลีณี ฝโลประการ

นายสุระ ดามาพงษ์

นางสาวพรรณงาม แยมบุญเรือง

นางสาวปราณี สินธุ์สะอาด

นางสาวอุ้มบุญ สิงห์อัครวิน

